

Současný
český jazyk 5
Stylistika

Marek Lollok

Literatura

- Stylistika češtiny. Eva Minářová. 1. vyd. Brno: PdF, MU, 2009.
- ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ. *Současná stylistika*. Vyd. 1. Praha: Lidové noviny, 2008.
- GREPL, Miroslav. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd. 2., opr. Praha: Lidové noviny, 2003.

Základní pojmy

- komunikace
- komunikát/text/jazykový projev
- styl
- styl subjektivní x styl objektivní
- funkční styly
- stylová oblast
- stylová vrstva
- stylová norma
- příznakovost
- stylová hodnota stálá/kontextová
- stylém

Funkční styly

- primární
- sekundární
- (viz handout)

Základní funkční styly

- hovorový (běžně dorozumívací)
- odborný
- administrativní
- publicistický
- umělecký
- řečnický

Horizontální a vertikální členění stylů

- horizontální členění – funkční styly
- vertikální – styl vysoký, střední, nižší

Jazykový standard

„Standardní v určitém typu textu a/nebo jazykové formě jsou ty varianty prostředků, které v něm/ní nejsou marginální.“ (Cvrček, V. a kol. *Mluvnice současné češtiny*, Praha: Karolinum, 2010)

Konkurence stylistických prostředků

- jazykový systém (langue) pro různé typy komunikace nabízí určitou škálu prostředků, které vstupují do výrazové **konkurence**
- **konkurenční množiny** – seskupení takových prostředků, které realizují základní komunikační záměr původce jazykového projevu, a mohou se proto zaměřovat

Konkurence prostředků na úrovni:

- obsahové (*Přijed' kdykoli/kdy chceš/kdy budeš mít čas.*)
- hláskoslovné (*mléko/mlíko; tedy/teda*)
- morfologické (*dobrý/dobřej; píšu/píši*)
- lexikální (*příjemný/fajn; auto/kára*)
- syntaktické (*Učitel vylosoval tři žáky./Učitelem byli vylosováni tři žáci.*)
- kompoziční

Český národní jazyk a jeho stratifikace

- spisovný jazyk x nespisovný jazyk
- interdialekty; obecná čeština; dialekty
- existence útvarů a poloutvarů národního jazyka

Profesní mluva

Slang

Argot

Stylová příznakovost/nepříznakovost komunikačních prostředků

nepisovnost /hovorovost / nepříznakovost / knižnost /archaičnost
(mimo normu) (stylová neutrálnost) (a historismy)

zmerčit	0	uvidět	spatřit	uzřít	zočit
bulet	brečet	plakat		ronit slzy, lkát	
		výtah		zdviž	
loch, basa		věznice			šatlava
	věžák	věžový dům, výškový dům			

Stylotvorné faktory/slohotvorní činitelé

- a) subjektivní
- b) objektivní

Subjektivní stylové faktory

- spojují se s autorem projevu, jeho individualitou
- intelektuální a rozumová vyspělost autora
- větší či menší schopnost abstrakce a logického myšlení
- autorovy schopnosti týkající se tématu jazykové komunikace
- úroveň vzdělání, zasazení do určitého prostředí
- znalosti jazykové
- povahová a mentální vlastnosti
- momentální psychický stav autora

Objektivní stylové faktory

- jde o faktory (okolnosti, vlivy) související s objektem
- **základní funkce textu** (např. prostě sdělná, agitačně sdělná a ovlivňovací, odborně sdělná a vzdělávací) a **cíl komunikace**
- **ráz komunikace** – oficiální, polooficiální, neoficiální, soukromý, důvěrný, familiární
- **situace kolem vzniku textu** – připravenost, nepřipravenost
- **prostředí jeho realizace** – soukromí, veřejné; známé, neznámé
- **charakter adresáta nebo kolektivu adresátů**;
uvědomělý postoj k nim
- + **volba tématu** ovlivňuje stylové vlastnosti komunikátu

Funkční dichotomie

- mluvenost/psanost
- připravenost/nepřipravenost
- monologičnost/dialogičnost,
- explicitnost/implicitnost
- modelovost (schematičnost)/nemodelovost

automatizace/aktualizace

Výrazové prostředky, které se podílejí na výstavbě komunikátu:

- **Jazyková výstavba**, tj. výběr výrazových prostředků jazykových – prostředků slovní zásoby i prostředků gramatických, zvl. syntaktických a vzájemné spojení, jejich stylizace, formulace

- **Kompoziční výstavba:**

Rovina tematická a obsahová – výběr řazení a uspořádání tématu a jeho částí – motivů, uspořádání obsahu, syžetu

Rovina textová – zahrnuje prostředky členění textu:

a) **horizontální**

b) **vertikální**

Základní slohové postupy

- představují základní kompoziční jev
- popisný
- vyprávěcí
- výkladový (úvahový)
- informační

Slohové útvary

-ucelené komunikační jednotky, formálně uzavřené a významově ukončené, které vznikly na podkladě jednoho nebo několika slohových postupů

-popis, charakteristika, posudek

-vypravování

-pojedenání, výklad, (přednáška), úvaha

-zpráva, oznámení, výzva, žádost, dopis...